

СТРАХОВА СИСТЕМА ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВИ
INSURANCE SYSTEM AS FACTOR OF FINANCIAL STABILITY OF THE
STATE

Вікторія Баранова,
кандидат економічних наук,
Одеський державний економічний
університет

Viktoriya Baranova
candidate of economic sciences
Odesa state economic university

Анотація

У статті проаналізовано тенденції розвитку страхових організацій одеського регіону. Виявлені чинники, що стримують інвестиційну діяльність страховиків регіону. На основі аналізу основних тенденцій розвитку страхового ринку України та страхових компаній одеського регіону запропоновані підходи до побудови системи фінансового управління страховою системою.

Annotation

Progress of insurance organizations of the Odesa region trends are analysed in the article. Found out factors which restrain investment activity of insurers of region. On the basis of analysis of basic progress of insurance market of Ukraine and insurance companies of the Odesa region trends offered approach near the construction of the system of financial management the insurance system.

Сучасна страхова система – це сукупність складних елементів з різноманітною структурою та різноманітними зв'язками. Страхова система втілює у собі якості різних та різнорідних систем, а змінення, що відбуваються у страховій системі, обумовлені не тільки змінами у її внутрішній структурі, але й змінами того зовнішнього оточення, елементом якого вона є.

Під страховою системою будемо розуміти систему економічних відносин, що мають специфічний замкнений характер, з перерозподілу грошових ресурсів з метою надання страхового захисту, у тому числі і з підтримки досягнутого рівня життя. Аналіз функціонування елементів страхової системи (СС) показує, що існує багато питань та проблем, розв'язання яких буде сприятиме підвищенню ефективності функціонування СС та створенню певного економічного потенціалу у економіці. Серед таких проблем відмітимо, перш за все, відсутність системного підходу до вивчення СС як єдиного об'єкта, по друге, мало дослідженими є питання взаємодії та взаємовпливу елементів СС, по-третє, не досліджено механізм управління СС.

Багатогранність такого явища як страхування дозволяє аналізувати страхову систему, що існує у державі, з позицій розвитку підсистеми соціального страхування, підсистеми страхового ринку та, власне, страхової компанії.

Незважаючи на різноманітність елементів страхової системи, всі вони мають одне спрямування: забезпечення та надання страхового захисту об'єкту страхування.

Соціальне страхування й насамперед пенсійне страхування розглядають здебільшого як функцію держави із захисту громадян, не досліджуючи можливості цього елемента як стимулятора розвитку суспільства [1,2,3].

Страховий ринок розглядають з позицій забезпечення нормального руху фінансових потоків, мало приділяючи уваги його можливостям, як фінансового стабілізатора [4,5,6].

Страхові компанії (СК) розглядають з позиції вирішення внутрішніх питань організації ведення страхового бізнесу та управління фінансовими ресурсами [7,8].

І хоча зовні ці елементи не дуже пов'язані між собою, їх вплив один на одного величезний. Сьогодні вже склався обґрунтований погляд на страхові компанії в межах фінансової системи держави, фінансового ринку як державного, так і світового, як на фінансові інститути, що надають послуги, та як на акумулюючі фінансові структури, що накопичують гроші у формі резервів. Саме цей рівень є вихідною ланкою, що створює фінансові передумови фінансової стабільності у державі.

У фінансовій діяльності страхових компаній сьогодні існує ціла низка проблем. Серед головних відзначимо низький рівень фінансового потенціалу; підвищення конкуренції з боку іноземних страховиків, які за своєю фінансовою потужністю суттєво перевищують фінансові можливості українських страховиків; слабкий рівень розвитку системи фінансового управління активами та інші. Малодослідженим залишаються аспекти діяльності страховика як гаранта покриття можливих збитків при реалізації певних інвестиційних проектів.

Основні тенденції фінансової діяльності страхових компаній відстежимо на прикладі регіональних страхових компаній у порівнянні із загальними даними по страховому ринку України.

Ми виходимо з того, що подвійна роль страховиків у інвестиційній діяльності обумовлена економічною сутністю страхування, яка полягає у замкнених перерозподільних відносинах між учасниками страхування. Таким чином, страховик не тільки виконує головну функцію страхування – ризикову, але й **забезпечує фінансову стабільність у державі завдяки ефективній організації руху фінансових потоків.**

Фінансова криза, що розвивається сьогодні у США, країнах Європейського Союзу, негативно впливає й на фінансовий ринок України. Відтік інвестицій закордон, складне становище банківської системи України, стрімке зростання попиту на долар погіршує економічний стан держави. При

глобальному падінні курсу акцій, зростанні кредитних ставок і т.і. страховий ринок поки ще продовжує нормально функціонувати.

Сьогодні частка страхування у ВВП України коливається у межах 2-3%, тоді як у промислово розвинутих країнах вона досягає 10%.

За даними Держфінпослуг зростання основних показників відбувається й у першому кварталі 2008 року порівняльне з першим кварталом 2007 року: валові страхові премії зросли на 52,9%, загальні активи зросли на 36,4%, відбувається зростання кількості страхових компаній з «life» страхування [9].

У табл.1 наведені дані щодо динаміки страхових платежів по ринку в цілому та деяких страхових компаній Одеського регіону. У зв'язку з тим, що більшість фінансової інформації по страховим компаніям розглядається як комерційна таємниця, ми будемо вказувати умовні назви компаній.

Як видно з даних табл.1 майже по ринку та всім компаніям спостерігається перевищення темпів зростання страхових премій у порівнянні зі страховим ринком. З урахуванням організаційної специфіки ведення страхового бізнесу (наявність розгалуженої системи філій) в Україні, зростання страхових премій по Одеським компаніям є важливим фінансовим показником розвитку страхової діяльності в регіоні. Слід зазначити, що незважаючи на високий рівень конкуренції у Одеському регіоні, де представлені майже всі потужні страхові компанії України (у тому числі й з іноземним капіталом), продовжується нарощування страхового поля, збільшується кількість страховиків, зростає страховий капітал та страховий потенціал. Таким чином страховий ринок стає поступово потужним фінансовим гравцем поряд із банками.

Таблиця 1

Страхові платежі та відсоток страхових резервів, що переданий у перестраховування по страховому ринку України [9,10]

Назва СК	Страхові платежі за рік, млн.грн.	Темп росту до рівня 2006 р.	Передано у перестраховування,%
Загалом по ринку	18008,2	130,2	20,7
Одеська СК Регіон	4,49	179,0	23,3
Одеська СК Город	17,12	156,8	71,2
Одеська СК Перша	2,6	238,5	108,3
Одеська СК Моно	2,2	0,42	86,2
Одеська СК Море	27,9	168,3	4,5
Одеська СК М	8,8	269,9	78,5
Одеська СК Те	36,8	406,6	85,7
Одеська СК Ос	10,9	128,7	26,3

Зростання відбувається не тільки завдяки приходу іноземних інвестицій, як це відбулося у Польщі, а перш за все за рахунок українського капіталу. І якщо розвиток страхового сегменту регіону можна вважати позитивним, то інвестиційна діяльність страховиків знаходиться у край занедбаному стані.

Це пояснюється трьома чинниками. По-перше, філії, що працюють у регіону, позбавлені права здійснювати інвестиційні вкладення. Таке право мають головні організації, які здебільшого розташовані у м.Києві. Таким чином, при наявності бурхливої страхової діяльності, регіон позбавлений власних інвестиційних потоків. По-друге, страхові компанії, що мають місцем реєстрації м.Одесу, майже не ведуть самостійну інвестиційну діяльність, передаючи цю функцію банківському сектору. По-третє, останнім часом спостерігається посилення зв'язків між банками та страховими компаніями, що проявляється, у так званій, акредитації страховиків у банках, коли банк видаючи кредит зобов'язує клієнта страхуватися тільки у вказаній компанії. В обмін на це страховики вкладають гроші саме у цей банк.

Дані, що характеризують розподіл активів страховиків за напрямками, наведені у табл.2.

Таблиця 2

Структура активів, якими представлено страхові резерви страховиків України у 2007 році, % [9,10]

№ п/п	Категорія активів для представлення страхових резервів	Загалом по страховому ринку України	По страховим компаніям Одещини			
			СК Регіон	СК Перша	СК Город	СК Моно
1	Грошові кошти на поточних рахунках	11,6	11,12	0,0	9,99	1,00
2	Банківські вклади (депозити)	48,1	0,00	0,0	18,81	12,80
3	Інші активи	0,6	19,58	0,00	0,00	0,00
4	Нерухоме майно	6,8	0,00	0,00	0,00	0,00
5	Цінні папери	11,6	46,00	0,00	0,00	0,00
6	Права вимоги до перестраховиків	20,7	23,3	100,0	71,2	86,2
7	Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України:	0,6	0,00	0,00	0,00	0,00
	Всього, %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Така пасивність може бути пояснена як бажання мінімізувати ризик вкладень, так й відсутністю спеціалістів з управління активами СК.

Слід також зупинитися на динаміці страхових виплат. За даними Держфінпослуг рівень страхових виплат має позитивну тенденцію. Так за результатами першого кварталу 2008 року зростання відбулося на 28,8% порівняно з першим кварталом 2007 року [9]. Вбачається, що така тенденція

є стабільною, враховуючи, що рівень виплат по страховому ринку України становить у межах 23%, тоді як у промислово розвинутих країнах – 75%. У табл.3 наведені дані щодо рівня страхових виплат за 2006 та 2007 роки.

Таблиця 3

Рівень страхових виплат по страховому ринку України,%

Назва СК	У цілому по страховому ринку	СК Город	СК Моно	СК М	СК Те
2006 рік	18,8	14,86	5,86	1,95	0,91
2007 рік	23,4	16,33	1,44	3,54	2,53

Як видно з даних таблиці рівень виплат страхових компаній, що аналізуються, значно менший за рівень по ринку. Це означає, що компанії мають можливості накопичення страхового капіталу. Питання постає у його ефективному використанні як фінансового ресурсу.

фЗагострення фінансових проблем та труднощі, що виникають у банківському секторі, торкнулися страховиків, перш за все тих, хто повністю перекладав управління активами на банки. Під загрозою опинилися не тільки банки, вклади страховиків, а й, відповідно, виплати страхових відшкодувань, що посилює фінансові проблеми.

У США на державному рівні прийнята низка фінансових рішень щодо підтримки не тільки банківського сектора, але й страхового. Український державний бюджет не в змозі підтримати вітчизняні страхові компанії. Тому державному регулюванню розміщення страхових резервів повинно приділятися більше уваги. Разом з тим, як свідчать наведені дані, існуючі обмеження не витримуються, а СК продовжують свою діяльність.

Підтримання фінансової стабільності СК залежить й від наявної системи перестраховування. **Але неможна вважати страховика фінансово стійким та стабільним, якщо майже всі сформовані страхові резерви передані у перестраховування, тобто страховик повністю залежить від фінансового становища перестраховика.** Таке положення ми спостерігаємо по деяким страховим компаніям регіону. Дані наведені у табл.1. Таким чином, висока фінансова залежність як від банківського сектора, так і від фінансового становища перестраховиків має високу вірогідність зниження фінансової стабільності страхового сектора у цілому, а, відповідно, й держави.

Виходом з такого становища, на наш погляд, повинне бути **перегляд підходів до фінансового управління страховими компаніями, зокрема, та страховою системою, взагалі.**

По-перше, необхідним є створення централізованого гарантійного фонду страхових виплат, що будуть гарантувати певний рівень фінансової платоспроможності страховика.

По-друге, введення жорсткого контролю за дотриманням встановлених нормативів розміщення страхових резервів. Особливо це важливо у транзитивній економіці.

По-третє, змінення системи оподаткування страховиків, що буде їх спонукати вести активну інвестиційну та превентивну політику.

По-четверте, потужні філії повинні мати право на розміщення страхових резервів, що сформовані ними.

Враховуючи тенденції розвитку ринку страхування в Україні у напрямку страхування життя, вирішення питань інвестування коштів та страхування інвестиційних проектів стає особливо актуальним. Сьогодні вже вочевидь, що страхова система буде розвиватися у напрямку превалювання недержавного сектора. Населення України стрімко старіє і забезпечення державного соціального страхування буде ще більш проблематичним. Тому створення відповідної недержавної системи соціального страхування стає невідкладною задачею. Формування такої системи, з нашої точки зору, повинне пройти декілька етапів:

- зменшення обов'язкових відрахувань до державних позабюджетних фондів з одночасним формуванням недержавних соціальних фондів у вигляді ІСІ, які будуть акумулювати накопичення;
- введення єдиного соціального податку;
- створення фонду гарантій соціального страхування;
- використання податкового механізму, що забезпечить функціонування недержавних соціальних фондів.

Забезпечення нормального функціонування страховиків здійснює страховий ринок. Тому регулювання його діяльності повинне бути спрямовано на забезпечення фінансової стабільності у державі. Розроблені концепції розвитку страхового ринку України в основному виконують це завдання, але існують проблеми, концептуальне вирішення яких не знайшло відображення. До них відносяться проблема захисту національного страхового ринку, проблеми включення недержавного соціального страхування у систему ринка, проблеми інтеграції та монополізму. Від вирішення цих питань буде залежати ефективність функціонування всіх складових страхової системи.

Література

1. *Соціальне страхування. Підручник./ Юрій С.І. - К.:Кондор, 2006*
2. *Соціальне страхування. Навч.пос./Внукова Н.М. –К.:Кондор, 2007*
3. *Кичко І.І.Страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту // Фінанси України. – 2005. -№4. – С.148-153*
4. *Базилевич В.Д. Страховий ринок України. — К.: Знання, 1998*
5. *Фурман В.М. Страхування та його роль у соціально-економічних процесах // Фінанси України, 2005. - №8. - С.145- 152*
6. *Страховий бізнес: Управління розвитком. Монографія. /Г.Л.Піратовський. – К.:КНТЕУ, 2006*
7. *Финансовый менеджмент страховой организации: учеб. пособие для студентов вузов/ Н.Н.Никулина, С.В. Березина. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2008*

8. *Барановський О.І Фінансова безпека:Монографія. Інститут економічного прогнозування. –К.:Фенікс, 1999*
9. www.dfp.gov.ua
10. www.smida.gov.ua